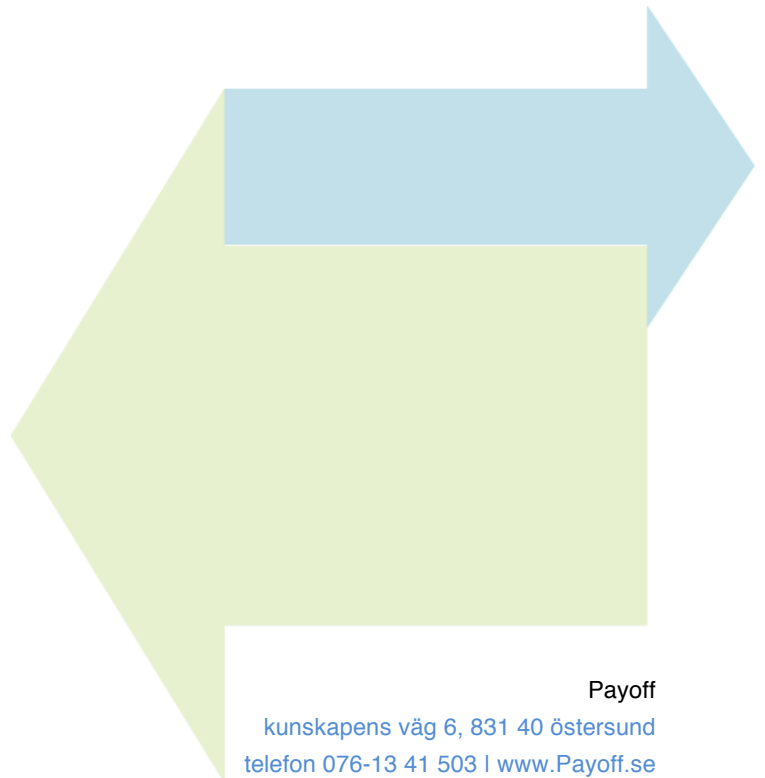

Samhällsekonomisk utvärdering

Heltidsmodellen

Östersund, 2014-09-05

Payoff

kunskapens väg 6, 831 40 östersund
telefon 076-13 41 503 | www.Payoff.se

Innehåll

INLEDNING	9
BAKGRUND OCH FÖRUTSÄTTNINGAR	9
MÅLGRUPP	10
SYFTE OCH MÅL	10
SYFTE	10
MÅL	10
MER INFORMATION OM HELTIDSMODELLEN	10
AVGRÄNSNINGAR OCH ANTAGANDEN	10
RAPPORTENS STRUKTUR	11
KLASSIFICERING, POTENTIAL OCH REDOVISNING AV OLIKA NYCKELTAL	11
INSATSENS KLASSIFICERING	11
EKONOMISK ANALYS	13
SAMHÄLLSEKONOMISK POTENTIAL OCH VERKNINGSGRAD	13
BEGREPPSFÖRKLARING, TABELL 1	13
POTENTIALENS FÖRDELNING PÅ PRODUKTION OCH REAL RESURSFÖRBRUKNING	14
INTÄKTER	15
KOSTNAD	16
RESULTAT/LÖNSAMHET	17
SAMHÄLLET SOM HELHET	17
KOMMUNEN	17
KÄNSLIGHETSANALYSER	17
KÄNSLIGHETSANALYS 1	17
KÄNSLIGHETSANALYS, 2	17
JÄMFÖRANDE VÄRDEN	18
SAMMANFATTNING AV DEN EKONOMISKA ANALYSEN	18
LISE-ANALYS	19
BAKGRUND	19
HELTIDSMODELLEN UR ETT LÄRANDE PERSPEKTIV	19
BAKGRUND, SAMMANFATTNING OCH ANALYS	21
BAKGRUND	21
SAMMANFATTNING OCH ANALYS	21
HELTIDSMODELL RESULTAT RELATIVT DE EKONOMISKA NYCKELTALEN	21
HELTIDSMODELLEN RELATIVT JÄMFÖRBARA PROJEKT/VERKSAMHETER	22
EN KÄNSLIGHETSANALYS VISAR PÅ HÅLLBARHET	23
ETT SOCIOEKONOMISKT PERSPEKTIV BREDDAR PERSPEKTIVET	23
TILL SIST	24
BILAGOR	25
BILAGA 1	25
PRESENTATION AV HELTIDSMODELLEN	25

EN VERKSAMHET INOM RAMARNA FÖR SFI	25
ANSVARIGA FÖR HELTIDSMODELLEN	25
VERKSAMHETENS SYFTE OCH MÅL	25
MÅLGRUPP	25
BESKRIV TRE OMRÅDEN SOM NI BEDÖMER ATT NI BORDE BLI BÄTTRE PÅ ELLER SOM KAN UTVECKLAS YTTRELLIGARE.	27
BILAGA 2.	30
KOMPLETTERANDE TABELL, SAMHÄLLSEKONOMISK UTVÄRDERING	30
BILAGA 3.	30
VAD ÄR NYTTOSAM?	30

Förord

På vårvintern 2013 fick Payoff AB i uppdrag av Samordningsförbundet RAR att utveckla en metod för samhällsekonomisk utvärdering av integrationsinsatser.

Syftet med projektet har varit att utifrån insatser och verksamheter i Sörmlands län utforma en generell modell som är uppbyggd kring en samhällsekonomisk utvärderingsmetod i vilken en strukturerad socioekonomisk analys skall ingå. Metoden ska beskriva samhällsekonomiska effekter i monetära termer, medan analysen i verbala termer ska redovisa hur resurserna nyttjats, vad som varit framgångsfaktorer, hur samverkan fungerat, etc.

Modellen ska användas för utvärdering av det framtida integrationsarbetet både på regional och nationell nivå. Den skulle utformas på ett sådant sätt att den kan tillämpas på samtliga insatser utifrån det gemensamma effektmålet, samhällsekonomisk lönsamhet. De resultat som tas fram ska utgöra ett stöd för val av nya insatser och ställa kostnaderna för dessa mot nytta på kort och lång sikt.

Som stöd för utvecklingsarbetet har vi haft tillgång till tre pågående insatser, Isak, Heltidsmodellen och FogelstadAkademin. Stödet har främst bestått i att insatsernas personal deltagit på ett antal seminarier där olika strategiska frågor kring metoden diskuterades - tack så mycket för den värdefulla hjälp vi fått!

Denna utvärdering av Heltidsmodellen kan ses som ett tack för att Eskilstuna kommun har låtit insatsen vara med och skapa EKUSIAs samhällsekonomiska utvärderingsmodell. Viktigt att påpeka är att det inte är EKUSIAs samhällsekonomiska utvärderingsmodell som tillämpats eftersom den har utvecklats under projektiden, utan payoff's modell Nyttosam (som dock ingår som en viktig del i EKUSIA).

Vi vill även betona att denna utvärdering, liksom de två övriga inom vårt EKUSIA-uppdrag, inte är representativa jämfört med ett ordinarie utvärderingsuppdrag för payoff. Anledningen till detta är dels att underlaget för våra beräkningar och analyser inte varit kompletta, dels att utvärderingarna bygger på typfall.

Därför ska dessa tre utvärderingar främst ses som en del av EKUSIAs utvecklingsarbete och endast är tänkta för internt bruk och inte för allmän spridning.

Claes Malmquist, payoff AB

Östersund, 2014-09-05

Sammanfattning

Utvärderingen i sammandrag

Den samhällsekonomiska utvärderingen av Heltidsmodellen visar att verksamheten skapar positiva samhällsekonomiska resultat genom att det är lönsamt efter nio månader. Detta baseras på de 165 deltagare som följts upp i utvärderingen. Om situationen för deltagarnas nyttjande av resurser och deras produktivitet inte förändras är effekten av verksamheten också positiv på längre sikt.

Heltidsmodellen har erbjudit deltagarna insatser i form av kartläggning och arbetslivsinriktade insatser, som de inte skulle kunna fått i de ordinarie verksamheterna var för sig. Heltidsmodellen ska leda till att öka individens möjlighet att söka arbete och/eller yrkesutbildning för att komma till egen försörjning och inte fastna i bidragsberoende. Elever med akademisk bakgrund ska vägledas vidare till "Korta vägen" eller "Akademikerspåret."

Alla deltagare ska kartläggas när de är inskrivna inom Heltidsmodellen. Målgruppen har varit utrikesfödda som studerar på sfi och som uppbär försörjningsstöd i Eskilstuna kommun.

Målgruppen för Heltidsmodellen står i många fall långt från arbetsmarknaden och har också i vissa fall behov av andra insatser för att förbättra sin livssituation och hälsa.

Heltidsmodellen har varit lönsamt för kommunen, främst genom minskade kostnader avseende försörjningsstödet, ökade skatteintäkter genom att flera av deltagarna har kommit i arbete och minskade kostnader för handläggning. För landstinget har insatsen också inneburit minskade kostnader genom ökade skatteintäkter.

Arbetsförmedlingen har ökat sina kostnader, vilket är ett tecken på att de utfört sitt uppdrag. En arbetslivsinriktad satsning är väldigt beroende av stödet från Arbetsförmedlingen för att deltagarna skall nå egenförsörjning.

Kostnaderna har också ökat för Försäkringskassan vilket brukar innebära att deltagarna hamnar "rätt" vad gäller den offentliga försörjningen.

Deltagarna har genom sin medverkan i projektet ökat sina disponibla inkomster. Detta är ett vanligt resultat i Payoff's utvärderingar och beror främst på att deltagarna kommit i egenförsörjning genom arbete och minskat sitt beroende av offentlig försörjning.

Det ekonomiska resultatet har prövats genom en känslighetsanalys. Denna visar att även om vi antar att resultatet beror på andra faktorer än att deltagarna tagit del av Heltidsmodellen, så visar verksamheten en lönsamhet.

Ytterligare ett sätt att följa upp och diskutera Heltidsmodellen och dess resultat är att genomföra en analys av verksamheten med fokus på mer långsiktiga effekter, lärande, implementering och spridning. Fokus i en sådan analys är hur projektet organiserats, styrts och genomförts. Även om vi inte gjort en fullständig analys i denna del är det viktigt att bedöma hur och om projektet använt samhällets resurser på ett effektivare sätt relativt de reguljära verksamheterna.

Om vi bedömer Heltidsmodellen ur ett strategiskt värde måste det sägas att den viktigaste effekten är att det tagits ett beslut om att permanenta och utveckla arbetsmetoden i verksamheten inom Arbetsmarknads- och familjeförvaltningen/Vuxenutbildningen i Eskilstuna kommun. I fortsättningen kommer verksamheten också att ha ett större fokus på deltagarnas språkutveckling, vilket varit en viktig erfarenhet av Heltidsmodellen.

En fortsättning av den utvecklade verksamheten torde vara det främsta kvittot på att verksamheten också skapar nytta för aktörerna i detta fall kommunen. Genom denna satsning överförs också lärandet och sannolikt en effektivare handläggning relativt om kommunen fortsatt att erbjuda målgruppen endast ordinarie insatser.

För den fortsatta analysen och diskussionen av verksamhetens resultat och effekter är det också viktigt att fundera på följande:

- Hur ser ett alternativscenario ut för målgruppen om inte *Heltidsmodellen* och dess insatser hade funnits?
- Vad händer för de i målgruppen som inte klarar av eller är motiverade för *Heltidsmodellens* åtgärder?
- Hur skall deltagare i *Heltidsmodellen* ges ett fortsatt stöd efter avslutad insats för att nå egenförsörjning eller för det mål som satts upp för deltagaren?
- Vilka *mål skall uppnås* för den implementerade verksamheten vad gäller målgruppen och hur skall *målen följas upp*?
- Hur skall resultatet av *Heltidsmodellen* spridas till andra kommuner och intressenter för att dessa också skall jobba effektivare med målgruppen?
- Hur skall *andra arbetslivsinriktade insatser samordnas* med *Heltidsmodellen* i den implementerade verksamheten?

Resultat av de ekonomiska beräkningarna

Under denna rubrik redovisas de ekonomiska resultaten i korthet. För utförligare presentation och redovisningar se avsnitten Ekonomisk analys samt Slutsatser och diskussion.

Projektet ekonomiska aspekter har beräknats utifrån två tidshorisonter, kort sikt (ett år) och medellång sikt (fem år).

Resultaten redovisas dels för samhället som helhet, men även ur de inblandade aktörernas olika perspektiv. Dessa är:

- Kommunen
- Landstinget
- Staten totalt
  - Arbetsförmedlingen
  - Försäkringskassan
  - Staten övrigt
- Deltagarna
- Försäkringsgivarna

Resultat: Samhället som helhet

Alla resultat som redovisas är baserade på hela populationen på 165 deltagare.

- Samhället har efter ett år *intäkter* på 3,2 mkr, motsvarande 20 000 kr per deltagare. Intäkten är kopplat till att vissa deltagare kommit i arbete efter ha avslutat insatsen. Fem procent av deltagarna har kommit i heltidsarbete medan lika stor andel kommit i deltidsarbete.
- Efter avräkning av kostnaderna är *lönsamheten* för samhället beräknad till 984 000 kr på kort sikt, ett år, motsvarande 6 000 kr per deltagare. På medellång sikt, fem år, är lönsamheten prognostiserad till totalt 14 mkr. Denna prognos bygger på att resultatet efter ett år kvarstår oförändrat även kommande fyra år.
- *Återbetalningstiden* för samhället är nio månader medan avkastningen per satsad krona är 1,43 kr på kort sikt och 7,17 kr på medellång sikt. Den primära anledningen till den relativt korta återbetalningstiden är den låga projektkostnaden i kombination med att tio procent av deltagarna kommit i arbete.
- *Verkningsgraden*, ett mått på hur effektivt verksamheten arbetat med att minska utanförskapet, är tre procent. Detta resultat har uppnåtts dels genom att tio procent av deltagarna kommit i arbete, dels genom att deltagarnas resursförbrukning har ökat något i efterläget främst beroende på att vissa deltagare kommit in i studier.

Övriga aktörer

- *Kommunen* uppvisar på kort sikt minskade kostnader för ekonomiskt bistånd, handläggning och ökade skatteintäkter på totalt 6,2 mkr pga. av att tio procent av deltagarna har kommit i arbete och gjort sig mindre beroende av försörjningsstöd. När kostnaden för kommunens finansiering är avräknad är lönsamheten på kort sikt 4,4 mkr, motsvarande 27 000 kr per deltagare. På fem års sikt är prognosen att lönsamheten är 29 mkr vilket motsvarar 178 000 kr per deltagare.
- Återbetalningstiden är fyra månader för kommunen.
- *Landstinget* har ökade intäkter på 556 000 kr efter ett år kopplade till ökade skatteintäkter för de deltagare som kommit i arbete. Detta motsvarar 3 400 kr per deltagare.

- *Arbetsförmedlingens* kostnader har ökat på kort sikt med **-3,4 mkr**, motsvarande **-28 000 kr** per deltagare. Kostnaden består huvudsakligen av utbetalt aktivitetsstöd.
- *Försäkringskassans* kostnader har ökat på kort sikt med **-8 mkr** vilket motsvarar **20 000 kr** per deltagare. Kostnaden består huvudsakligen av utbetalt bostadsbidrag och aktivitetsstöd och inkluderar handläggningen av dessa ersättningar.
- *Staten totalt*, dvs. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan plus övriga effekter som påverkar staten, har ökade kostnader på **-7,7 mkr** efter ett år.
- *Deltagarna* har ökat sina disponibla inkomster med cirka 24 000 kr per år.
- *Försäkringsgivarna* har fått ökade intäkter med 122 000 kr per år genom att sociala avgifter inbetalats för de deltagare som erhållit en anställning.

Inledning

Payoff AB har fått i uppdrag av Samordningsförbundet RAR att, inom ramarna för projekt EKUSIA som Samordningsförbundet RAR, Eskilstuna och Katrineholms kommun är parter, utvärdera de samhällsekonomiska effekterna för 165 individer som deltagit i Heltidsmodellen under 2013. Utvärderingen har även kompletterats med en lärande analys, vilken visar på hur effektivt insatsens organisation, resurser, arbetssätt och metoder har använts. Analysen beskriver hur insatsens resultat har skapats och vilka framgångsfaktorerna är. Kunskapen ska ligga till grund för ett organisatoriskt lärande, spridningseffekter och implementering av satsningar i en ordinarie verksamhet.

I denna rapport presenteras resultatet av utvärderingen.

Bakgrund och förutsättningar

Den samhällsekonomiska utvärderingen har gjorts med hjälp av Payoff's modell Nyttosam, vilken redovisar de samhällsekonomiska effekterna för det samhället som helhet samt för kommun, landsting, försäkringskassa, arbetsförmedlingen, arbetsgivare och individen. Utvärderingen bygger på att samtliga deltagare delats in i fem olika typfallsgrupper med den procentuella fördelningen i parentes;

Typfallsgrupp 1. Deltagare som gått från försörjningsstöd till annan ersättningsform – huvudsakligen aktivitetsstöd, (25 procent).

Typfallsgrupp 2. Deltagare som kvarstår i försörjningsstöd, (60 procent).

Typfallsgrupp 3. Deltagare som gått från försörjningsstöd till studier, (5 procent).

Typfallsgrupp 4. Deltagare som gått från försörjningsstöd till deltidsarbete, (5 procent).

Typfallsgrupp 5. Deltagare som gått från försörjningsstöd till heltidsarbete, (5 procent).

Insatsen startade september 2012 och avslutas juni 2014. Antal deltagare som ingår i utvärderingen är 165 st. som tillsammans har gjort 3 243 deltagarveckor, motsvarande 19,6 veckor/deltagare i snitt.

De insamlade uppgifterna visar på individernas försörjning och resursförbrukning 12 månader före respektive efter deltagandet i Heltidsmodellen. "Efterläget" är i normala fall de 12 månader som följer direkt efter insatsens avslutande. I detta fall där det av olika skäl har varit svårt att inhämta aktuella uppgifter får efterläget ses som den situation som förväntas råda för deltagarna inom ett till tre år. Detta innebär att slutsatser utifrån utvärderingens utfall ska dras med stor försiktighet.

Den lärande analysen fokuserar på insatsens organisation, resurser, arbetssätt och metoder. Den är viktig för att beskriva insatsens framgångsfaktorer och resultat. Analysen ska kunna ligga till grund för lärande, spridning och implementering.

Den lärande analysen har genomförts med hjälp av underlag från verksamhetsledaren för Heltidsmodellen.

Målgrupp

Insatsen riktar sig till deltagare som läser sfi och som uppstår försörjningsstöd

Syfte och mål

I den övergripande verksamhetsplanen står att ”Alla som genomför heltidsmodellen ska ha en gemensamt upprättad handlingsplan med planerad fortsättning efter avslutade SFI-studier.”

Syfte

Insatserna ska leda till att öka individens möjlighet att söka arbete och/eller yrkesutbildning för att komma till egen försörjning och inte fastna i bidragsberoende. Elever med akademisk bakgrund ska vägledas vidare till ”Korta vägen” eller ”Akademikerspåret.”

Syftet med verksamheten är således att vara en stödinsats för eleverna under SFI-tiden, både för språkutvecklingen och för att närma sig arbetsmarknaden. Handlingsplanen ska upprättas gemensamt av deltagaren, Enheten för ekonomiskt bistånd och heltidsmodellens personal. Planerad fortsättning efter studierna kan omfatta exempelvis yrkesutbildning, traineejobb, praktik, projekt eller teoretiska studier.

Alla deltagare ska kartläggas när de är inskrivna inom Heltidsmodellen.

Mål

100 procent av de som anvisas från Enheten för ekonomiskt bistånd till Heltidsmodellen ska erbjudas kartläggning och insatser.

Det politiskt beslutade målet 2013, både för vad som ska ha uppnåtts när man är klar med SFI och vad som ska ha uppnåtts när man har gått igenom en arbetsmarknadsinsats, är att 60 procent ska vara i arbete eller studier sex månader efter avslutad SFI.

Mer information om Heltidsmodellen

Se bilaga 1 till denna rapport.

Läs om Heltidsmodellen på webben: www.eskilstuna.se

Kontakt: Yvonne Bark, yvonne.bark@eskilstuna.se

Avgränsningar och antaganden

För att klara av att bygga upp matematiska modeller och formler som ligger till grund för våra ekonomiska beräkningar har ett antal antaganden och avgränsningar, base-

rade på etablerad nationalekonomisk teoribildning, gjorts. Utan dessa avgränsningar blir sambanden allt för komplexa att beräkna och tolka. Läs vidare i bilaga 3.

Rapportens struktur

Klassificering, potential och redovisning av olika nyckeltal

Rapporten är upplagd så att den inledningsvis redogör för insatsens klassificering, baserad på ett av Payoff framtaget klassificeringssystem och vår databas som bygger på tidigare genomförda utvärderingar. Därefter kommer ett avsnitt som redovisar den ekonomiska analysen. Där beskrivs insatsens samhällsekonomiska potential. Sedan redovisas de intäkter som skapats utifrån deltagarnas medverkan i verksamheten. I nästa steg redovisas de samhällsekonomiska kostnader projektet haft för deltagarnas medverkan. Slutligen redovisas lönsamheten i form av såväl Payoff-tid som en kostnads-/intäktskalkyl på kort och medellång sikt.

Resultaten redovisas dels för samhället som helhet men även för övriga aktörer/aktörer som ingår i samhället; kommunerna, landsting/region, staten samt individer/hushållen och försäkringsgivarna. För staten sker en särredovisning för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och övrigt inom den statliga sektorn, "övrig stat". Resultatet för aktören Försäkringsgivarna avser de sociala avgifter som betalas in till olika försäkringsbolag genom att deltagarna erhåller en anställning.

För kommunen och landstinget/regionen redovisas även intäkterna på kort och medellång sikt uppdelat i finansiella (bistånd och skatter) och reala (handläggning, utredning m.m.) effekter.

Insatsens klassificering

Payoff har tagit fram ett system för klassificering av olika samverkansprojekt/verksamheter. Det innebär att likvärdiga insats/verksamheter klassas in i ett antal separata kategorier. Syftet med klassificeringen är att;

1. skapa krav på tydligare målsättning för verksamheten/projektet
2. möjliggöra jämförelser mellan likvärdiga verksamheter - hur bra är resultatet av aktuellt insats/vår verksamhet jämfört med likartade insatser/verksamheter?
3. underlätta lärandet av vilka åtgärder som leder till effektivitet och bra lönsamhet och, som i sin tur, möjliggör att vi kan satsa på bra åtgärder för kommande insats/verksamheter och underlättar en eventuell implementering

Enligt det system för klassificering som Payoff tagit fram tillhör Heltidsmodellen klass T7. Kriterierna för att tillhöra klass T7 är följande;

Steg 1. Projektet är utvärderat med vår standardmetod (efterläge jämförs med föreläge). Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 2. Insatsens mål är primärt att få in deltagarna i arbetslivet. Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 3. Utanförskapet är relativt omfattande för deltagarna. Projektet har en potential per deltagare i föreläget på 592 000 kr. Detta innebär ingen/låg produktion och/eller stor resursförbrukning i föreläget.

Steg 4. Resurserna i projektet är små. Insatsen har kostat 14 000 kr per deltagare.

Ekonomisk analys

Den ekonomiska analysen är uppdelad i sex delar;

1. Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad
2. Intäkter på kort och medellång sikt,
3. Kostnader för vidtagna åtgärder
4. Lönsamhet på kort och medellång sikt inklusive Payoff – tid
5. Känslighetsanalyser
6. Jämförelser med andra insatser

Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad

I tabell 1 nedan framgår insatsens samhällsekonomiska potential. Med det avses vilket samhällsekonomiskt värde som på kort sikt - 12 månader - maximalt kan uppnås när insatsen startade, kopplat till den population som ingår i utvärderingen.

Potentialen kan även uttryckas som att den speglar deltagarnas sammanlagda samhällsekonomiska kostnad när de påbörjade sitt deltagande i verksamheten.

Ett fullständigt lyckat resultat innebär en verkningsgrad på 100 procent, dvs. att hela den i föreläget tillgängliga potentialen kunnat utnyttjas i efterläget genom insatsens drivande.

Begreppsförklaring, tabell 1

Med "tillgänglig potential i föreläget" avses den potential som fanns att tillgå då deltagarna kom in i verksamheten. Potentialen är fastställd till det samhällsekonomiska värde som motsvaras av skillnaden mellan ett heltidsarbete med en månatlig lön på 27 150 kr¹ minskat med värdet av deltagarens (eventuella) arbete vid ingång i projektet, plus den (eventuella) reala resursförbrukning i form av vård, omsorg och handläggning som är kopplad till den enskilda individen vid ingång i projektet. För en individ över 25 år som står utanför arbetsmarknaden och inte överkonsumerar vård eller omsorg utgör potentialen cirka 585 000 kr på ett år. Om alla deltagare skulle ha ett produktivt arbete på heltid och inte någon skulle vara i behov av stödresurser vore potentialen noll.

Högsta potential på individnivå i Heltidsmodellen var ca 606 000 kr. Den totala potentialen på ett års basis utgjorde 97,6 mkr vid insatsens start för populationen, motsvarande 592 000 kr per deltagare.

---

¹ Anledningen till att vi valt 27 150 kr som "referenslön" är att när Payoff startade sin verksamhet år 2007 var genomsnittslönen för heltidsarbete i Sverige 27 150 kr i månaden. Trots att genomsnittslönen stigit sedan dess har vi valt att (tillsvidare) behålla denna referenslön för att underlätta jämförelsen mellan olika projekts resultat.

Tabell 1. Sammanställningen visar insatsens samhällsekonomiska potential i före- och efterläge samt insatsens verkningsgrad

	Kort sikt
Tillgänglig potential i föreläge, varav	97 632 000 kr
produktion	94 199 000 kr
vård, omsorg och handläggning	3 433 000 kr
Faktisk produktion i föreläge	0 %
Faktisk produktion i efterläge	4 %
Utnyttjad potential, varav	3 249 000 kr
produktion	3 611 204 kr
vård, utbildning och handläggning	-361 757 kr
Verkningsgrad, varav	3,3 %
produktion	4 %
vård, utbildning och handläggning	-11 %
Kostnad per verkningsgrad	4 000 kr
Kvarvarande potential i efterläge	94 382 000 kr

Genom att vissa deltagare kommer in i arbete i kombination med minskat behov av handläggning och utredning men med ökade utbildningsinsatser frigörs en del av den ursprungliga, tillgängliga potentialen. Den dag alla kommit in i heltidsarbete utan subventioner och inte konsumerar någon vård och omsorg har all potential frigjorts. Det innebär att minskad potential ska tolkas som att projektet har gått i positiv riktning. I detta fall har potentialen minskat ("utnyttjad potential") med 3,3 mkr, vilket motsvarar en verkningsgrad på tre procent. Utslaget per deltagare motsvarar den minskade kostnaden 20 000 kr och den kvarvarande potentialen 572 000.

Beräknar vi den långsiktiga potentialen utifrån ett sannolikt perspektiv baserat på antagandet att deltagande individer behåller den status avseende arbete och vårdkonsumtion de har när de lämnar projektet under halva tiden fram till förväntad pensionsålder är potentialen för hela populationen cirka 1,5 miljard kronor.

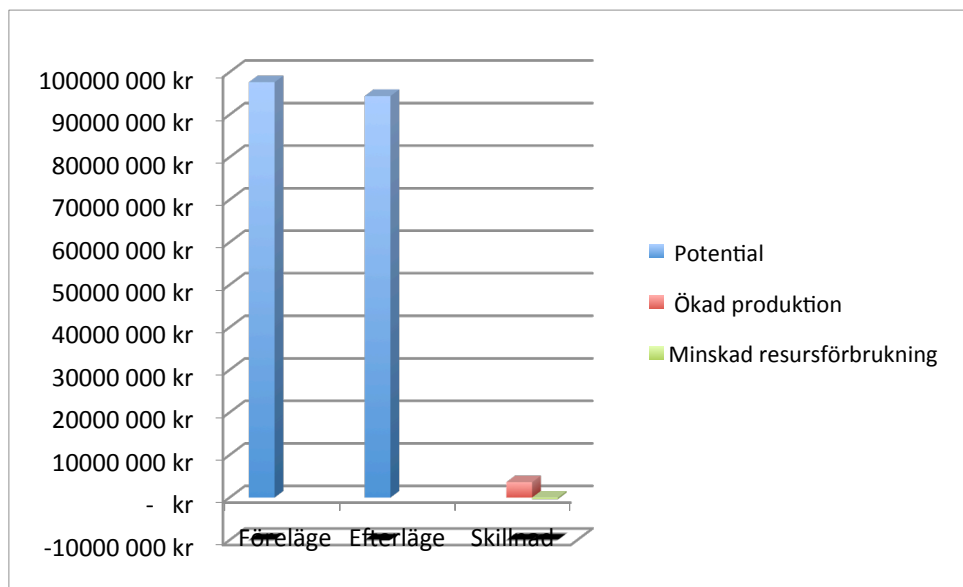
Utslaget per deltagare motsvarar det 8,9 mkr. Även om detta belopp till stor del är hypotetiskt visar de på vilka enorma potentialer som det ligger i ett reducerat utanförskap!

Potentialens fördelning på produktion och real resursförbrukning

En fördjupad analys som åskådliggör insatsens resultat mer i detalj är att beskriva hur deltagarnas potential har utnyttjats dels genom förändrad produktion, dels genom förändrat behov av vård, omsorg och handläggning i efterläget jämfört med föreläget.

De blå staplarna i figur 1 beskriver dels tillgänglig potential i föreläget, dels kvarvarande potential i efterläget. Att stapeln i efterläget är kortare beror på att viss pot-

ential (3,2 mkr) frigjorts främst genom att några av deltagarna kommit in i arbete i efterläget jämfört med föreläget.

Figur 1. Insatsens potential i före- respektive efterläge. Den ökade produktionen (röd stapel till höger) inklusive den minskade reala resursförbrukningen (gulgrön stapel till höger) motsvarar en verkningsgrad på kort sikt på tre procent.

Den totala potentialen i föreläget (97,6 mkr) var fördelad på möjligt produktionsutrymme (94,2 mkr) och möjlig minskad förbrukning av reala resurser (3,4 mkr).

Genom fr. a ökad produktion och visst ökat behov av olika resurser har den totala potentialen minskat med tre procent vilket åskådliggörs av skillnaden mellan de blå staplarna i figuren ovan. I kronor motsvaras det av 3,2 mkr, fördelat på 3,6 mkr på ökad produktion och en ökning på **-362 000 kr** avseende behov av utbildning, vård, omsorg och handläggning. Detta resultat åskådliggörs av de båda staplarna till höger över rubriken "Skillnad".

Intäkter

I tabell 2 nedan redovisas en sammanställning över de intäkter Heltidsmodellen genererat på kort sikt (ett år) för samhället som helhet samt uppdelat på kommun, landsting och stat.

I tabell 3 följer en motsvarande redovisning för statens olika sektorer samt för individen/hushållet och försäkringsgivarna. De prognostiserade intäkterna på medellång sikt, fem år, redovisas för samhället som helhet samt för vissa sektorer i samhället; kommun, landsting och stat.

Inom den statliga sektorn särredovisas intäkter på medellång sikt även för Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Anledningen till att intäkterna på medellång sikt inte redovisas för övrig stat, individ/hushåll och försäkringsgivarna är att dessa uppgifter inte är så relevanta i sammanhanget. Förutom dessa uppgifter redovisas även spannen i utfallen, dvs. maximi- och minimivärden på intäkterna för de olika sek-

torerna på individnivå, såväl på kort som på medellång sikt. Likaså redovisar vi medelvärden på de kortsiktiga intäkterna.

Tabell 2. Intäkter på kort och medellång sikt för samhället som helhet samt för den offentliga sektorn.

	Kort sikt, ett år	Per deltagare	Medellång sikt, fem år
Samhället som helhet	3 249 000 kr	20 000 kr	16 247 000 kr
Kommun	6 228 000 kr	38 000 kr	31 143 000 kr
Landsting	556 000 kr	3 400 kr	2 781 000 kr
Staten	-7 677 000 kr	-46 000 kr	-38 387 000 kr

Som framgår av tabell 2 beräknas den samhällsekonomiska intäkten, baserad på de 165 deltagarnas produktion och minskade resursförbrukning på kort sikt (ett år) vara 3,2 mkr, motsvarande 20 000 kr per deltagare. På medellång sikt (fem år) beräknas intäkten till totalt 16,2 mkr för samhället.

Kommunens intäkt som till stor del består av minskade kostnader för utbetalt försörjningsstöd motsvarar 38 000 kr per deltagare på kort sikt.

Tabell 3. Intäkter på kort och medellång sikt för statens olika sektorer samt övriga sektorer i samhället.

	Kort sikt, ett år	Per deltagare	Medellång sikt, fem år
Arbetsförmedlingen	-4 633 000 kr	-28 000 kr	-23 166 000 kr
Försäkringskassan	-3 355 000 kr	-20 000 kr	-16 776 000 kr
Övrig stat	311 000 kr	2 000 kr	1 555 000 kr
Individerna/hushållen	4 020 000 kr	24 000 kr	20 100 000 kr
Försäkringsgivarna	121 000 kr	700 kr	609 000 kr

Kostnad

Insatsens budget för 2013 var 1 940 000 kr medan utfallet var 1 822 000 kr. Detta avser personal kostnader för fem tjänster (en teamledare och fyra handledare) + drift.

Under 2013 lämnade 165 deltagare insatsen vilket ger en genomsnittlig kostnad per deltagare på 11 042 kr. Hela kostnaden belastar Eskilstuna kommun.

Samhällets kostnader är inkl. indirekta skatter

Tabell 4. Kostnader för insatsens genomförande för samhället och för Eskilstuna kommun.

	Totalt	Per deltagare
Samhället som helhet	2 265 000 kr	14 000 kr
Kommunen	1 820 000 kr	11 000 kr

Resultat/lönsamhet

I tabell 5 nedan redovisas en sammanställning över insatsens resultat/lönsamhet för samhället som helhet och för kommunen, landstinget, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt för staten totalt. Lönsamheten redovisas såväl ur ett kortsiktigt som ett medellångt perspektiv. Dessutom redovisas, där det är relevant, Payoff-tiden, vilken anger efter hur lång tid åtgärdskostnaden är ”betald” i form av ökade intäkter och/eller minskade kostnader.

Samhället som helhet

Lönsamheten för samhället är på kort sikt 1,3 mkr, motsvarande 8 000 kr per deltagare. På medellång sikt, fem år, är prognosen att lönsamheten per deltagare är 95 000 kr förutsatt att status som gäller efter ett år kvarstår i ytterligare fyra år.

Tabell 5. Lönsamhet på kort och medellång sikt samt Payoff-tid för samhället som helhet samt för olika sektorer i samhället.

	Kort sikt, ett år	Per deltagare	Medellång sikt, fem år	Payoff- tid
Samhället	984 000 kr	6 000 kr	13 981 000 kr	9
Kommun	4 407 000 kr	27 000 kr	29 322 000 kr	4

Heltidsmodellens återbetalningstid är nio månader för samhället.

Kommunen

Kommunen uppvisar en lönsamhet på 27 000 kr per deltagare på kort sikt med en återbetalningstid på fyra månader.

Känslighetsanalyser

Känslighetsanalysen syftar till att analysera hur det uppnådda resultatet påverkas om man antar att andra faktorer, än de inom verksamheten vidtagna, påverkat utfallet. Exempel på sådana ”exogena variabler” kan vara konjunkturer, händelser i individens privata liv, kortsiktiga undanträngningar etc.

Känslighetsanalys 1.

Om man antar att 25 procent av deltagarna (motsvarande cirka 33 st.) nått sin förbättrade status även utan medverkan i Heltidsmodellen, hur påverkas lönsamheten för samhället? Beräkningen genomförs på så sätt att vi reducerar intäkten med 25 procent medan den totala kostnaden behålls. Resultatet av detta blir att lönsamheten är 1 000 kr per deltagare (jämfört med 6 000 kr utan den 25 procentiga reduceringen i intäkt). Återbetalningstiden ökar med tre månader till tolv månader.

Känslighetsanalys, 2

En andra känslighetsanalys kan genomföras genom att kostnaden för Heltidsmodellen ”avskrivs” på tre år. Kostnaden per år blir då $2,3 \text{ mkr} / 3 = 755 \text{ 000 kr}$ vilket ger en

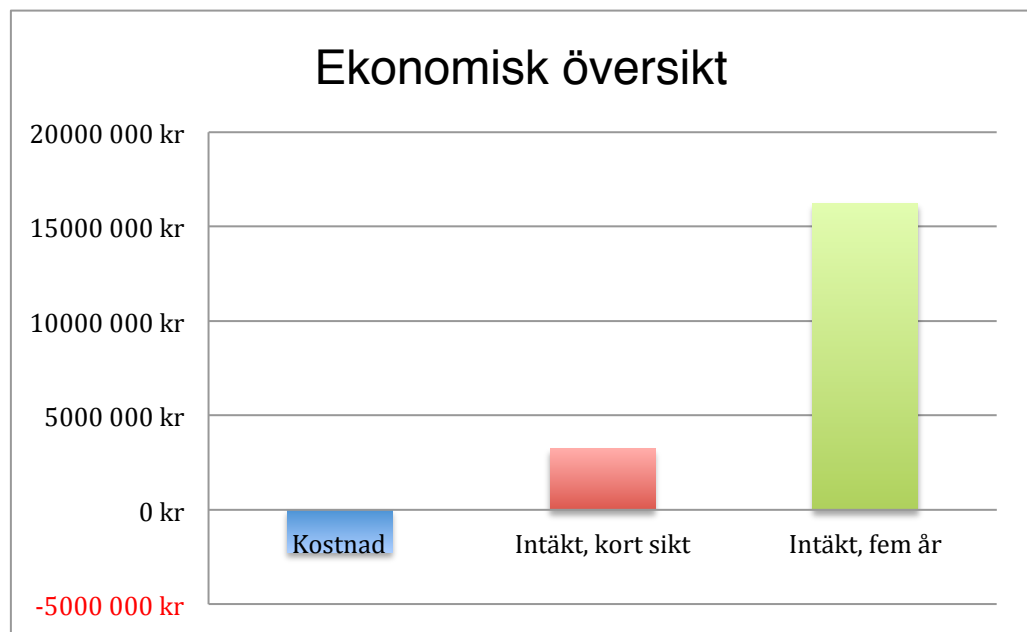
kortsiktig positiv lönsamhet per deltagare på cirka 15 000 kr. Motsvarande värde på lönsamheten utan avskrivning är 6 000 kr på kort sikt.

Jämförande värden

Payoff har i sin databas bara sex andra insatser som tillhör klass T7 vilket innebär att jämförelser med dessa inte är så relevant då förutsättningarna för de olika projekten kan vara så olika trots våra tydliga klassificeringskriterier. Normalt sett gör vi bara jämförelser med klasser i vår databas som innehåller minst tio projekt. Vi kan dock nämna att återbetalningstiden för de sex projekten i databasen i genomsnitt är sju månader medan Heltidsmodellen har något längre, nio månader. Vad gäller nyckeltalet ”verkningsgrad” är medelvärdet för de sex i databasen elva procent med motsvarande värde för Heltidsmodellen är tre procent, dvs. en något lägre ”produktivitet”.

Sammanfattning av den ekonomiska analysen

I figur 3 nedan sammanfattar vi resultatet av den samhällsekonomiska analysen för de 165 deltagare som ingår i utvärderingen. Den blå stapeln illustrerar insatskostnaden medan den röda illustrerar intäkter på kort och den gröna intäkter på medellång sikt (förutsatt att status efter ett år kvarstår i ytterligare fyra år).

Figur 3. Figur som illustrerar insatsens åtgärds kostnad samt de intäkter som projektet genererat på kort respektive medellång sikt.

LISE-analys

Bakgrund

Tanken med att genomföra LISE-analysen är att redovisa och diskutera verksamhetens resultat i ett bredare perspektiv. *Fokus i analysen är vad insatsen skapat för lärande, möjliga effekter på längre sikt och hur detta skall kunna implementeras i ordinarie verksamheter.* Dessutom skall också möjligheten att sprida erfarenheterna vidare till andra aktörer och intressenter diskuteras.

Genom att beskriva det lärande perspektivet vill vi fokusera på olika frågeställningar som utgår ifrån om projektet använt samhällets resurser på ett effektivare sätt relativt om deltagarna skulle tagit del av ordinarie verksamheter.

LISE-analysen har sin grund i den socioekonomiska analys, som vi utvecklat inom Payoff och den skall ses som ett komplement till de samhällsekonomiska beräkningarna. Det är också ett sätt att ”tränga bakom” de ekonomiska nyckeltalen.

Begreppet socioekonomi används också för samhällsekonomiska utvärderingar och bokslut, men skillnaden för Payoff` s del är att vi tidigare använde begreppet för att analysera insatser. Genom att Samordningsförbundet är finansiär av projektet är det också viktigt att visa på vilket sett samverkan skett och vad det gett för resultat för målgruppen. Idag saknas en välbeprövad metod att beräkna effekter av samverkan ”i sig” för berörda aktörer, varför den lärande analysen är viktig ur ett strategiskt, strukturellt och organisatoriskt perspektiv.

När vi inom Payoff gör en LISE-analys fokuserar den i första hand på projektets eller verksamhetens synsätt, värderingar, system och strukturer och hur olika resurser använts. I en fullständig analys följer vi då närmare upp hur projektens mål formulerats och vilka resultat som verksamheten skapat och vilka sannolika effekter som kan uppnås på sikt. Vidare redovisar vi hur satsningen organiserats, styrts, samverkat, följts upp, vilka metoder som använts, personal- och kompetens och vilka synsätt som tillämpats eller utvecklats. Ytterligare en del i denna analys är om insatsen varit innovativ. För att analysen skall vara lärande är det också viktigt att fokusera på mervärden, framgångsfaktorer, förbättringsområden och hur projektets kan absorberas/implementeras i de ordinarie verksamheterna.

En fullständig LISE-analys är en del av en lärande utvärdering, när vi har den typen av uppdrag. Då har vi följt verksamheten och själva bildat oss en uppfattning vad insatsen uppnått och vilka avtryck som har eller kan skapas i ordinarie verksamheter.

Heltidsmodellen ur ett lärande perspektiv

Från Payoffs sida genomför vi ingen fullständig LISE-analys av denna verksamhet eftersom en lärande utvärdering inte ingår i vårt uppdrag. Vi tar endast del av redovisning av verksamhetens förutsättningar och vad som uppnåtts plus några frågeställningar kopplat till resultat och möjliga effekter på längre sikt. Denna redovisning ger en bra bild av verksamheten. Se bilaga 1.

Heltidsmodellen är en reguljär verksamhet och ska ses som en arbetsmarknadsinsats för elever på sfi som uppbär försörjningsstöd. Den tid eleven inte har lektioner på sfi deltar de i insatser inom Heltidsmodellen såsom samhällsinformation, arbetsmarknadsinsatser och språkträning. Anledningen till att beslut har tagit om att förändra heltidsmodellen är att motivationen är låg hos deltagarna och verksamheten har stor frånvarofrekvens. Många deltagare har svårt att motivera sig för praktik och arbetsmarknadsinsatser innan de behärskar det svenska språket. Målgruppen ha framfört önskemål om att istället få ”flera timmar till att lära sig svenska”. Det tillsammans med att ESF-projektet isaks metoder implementeras i den ordinarie verksamheten har bidragit till att nämnden har fattat beslut om att Heltidsmodellen omvandlas till verksamheterna svenskundervisning för invandrare (sfi), Samhällsinformation och ”utökat sfi” samt permanentning av projekt ISAK.

Normalt skall LISE-analysen ses som en utgångspunkt för ytterligare diskussioner och analys. Vad gäller Heltidsmodellen kan denna rapport i princip inte tillföra särskilt mycket vad gäller en av de viktigaste uppgifterna för en insats, nämligen att påverka de reguljära verksamheterna. Anledningen till detta är att *beslut har tagits enligt ovan om att fortsätta med en utvecklad variant av Heltidsmodellen.*

Vår uppfattning är att en arbetslivsinriktad satsning sällan blir bättre än sitt syfte och mål. De strategiska målen och verksamhetens effekter både på kort och längre sikt måste tydligt beskrivas när verksamheten planeras och designas. Inom Samordningsförbunden finns det idag ett betydligt ökat medvetande i dessa frågor, varför vi också ser ökade möjligheter för olika samverkansprojekt att göra avtryck i linjeorganisationerna. Det intressanta med Heltidsmodellen är att det implementerats trots att det initialt inte framgår av syfte och målbeskrivningen för verksamheten.

Heltidsmodellen har inte varit ett traditionellt samverkansprojekt utan har bedrivits inom Eskilstuna kommun. Det saknas därför också en projektägare eftersom det är en verksamhet inom ramarna för sfi som är organiserat under Arbetsmarknads- och familjeförvaltningen/Vuxenutbildningen. Av de projekt och insatser Payoff tidigare utvärderat är vår uppfattning att det är väldigt få arbetslivsinriktade satsningar som leder till en implementering. I de fall beslut tagits om en absorbering så är det nästan uteslutande så att kommunen varit projektägare och är också den part som upplevt största nyttan med att permanenta den insats som prövats i projektet.

För att fortsätta utvecklingen av Heltidsmodellen i dess nya roll (SFI, utökat SFI och samhällsorientering) bör förvaltningen följa upp och utvärdera de resultat och den metodutveckling och hur detta skall få genomslag i verksamheten och hos övriga aktörer som Arbetsförmedlingen.

Bakgrund, sammanfattning och analys

Bakgrund

Heltidsmodellen är en verksamhet inom ramarna för SFI som är organiserat under Arbetsmarknads-och familjeförvaltningen/Vuxenutbildningen i Eskilstuna kommun.

Heltidsmodellen ska leda till att öka individens möjlighet att söka arbete och/eller yrkesutbildning för att komma till egen försörjning och inte fastna i bidragsberoende. Elever med akademisk bakgrund ska vägledas vidare till "Korta vägen" eller "Akademikerspåret." Alla deltagare ska kartläggas när de är inskrivna inom Heltidsmodellen.

Inom ramen för projekt EKUSIA har Payoff genomfört en samhällsekonomisk utvärdering av verksamheten. Dessutom har en mindre analys av verksamhetens resultat och möjliga effekter genomförts för att underlätta lärandet och spridningen av verksamhetens erfarenheter.

Sammanfattning och analys

Heltidsmodell resultat relativt de ekonomiska nyckeltalen

Kostnaden för utanförskapet för deltagarna i Heltidsmodellen är i genomsnitt närmare 592 000 kr. Dessa kostnader baseras på utebliven produktion och deltagarnas individuella behov av vård, omsorg och handläggning för uppehållet året före de startade i Heltidsmodellen. Huvuddelen av kostnaden drygt 571 000 kronor baseras på att deltagarna inte är produktiva i någon form av arbete. Resterande kostnader baseras på deltagarnas behov av olika insatser, vård och handläggning.

Efter att deltagarna deltagit i Heltidsmodellen har kostnaden för utanförskapet reducerats med 20 000 kr per deltagare till 572 000 kr.

Samhället som helhet har intäkter motsvarande 3,2 mkr efter ett år baserat på de 165 deltagarna som ingår i utvärderingen, 20 000 kr per deltagare. Lönsamheten är efter ett år 1 mkr efter avdrag för projektkostnaden på närmare 2,3 mkr. Per deltagare är lönsamheten 6 000 kr efter avdrag för kostnaden. Om inte deltagarnas situation förändras är den årliga intäkten därefter 3,2 milj. kr. Återbetalningstiden för samhället är nio månader.

Kostnaden för utanförskapet har genom projektet minskat med 20 000 kr i genomsnitt per deltagare. Det är positivt men innebär också att den kvarvarande genomsnittliga kostnaden för utanförskapet är 572 000 kr per deltagare. En anledning till att inte kostnaderna för utanförskapet minskat mer är att deltagarna i dagsläget i många fall står långt från arbetsmarknaden och att vissa av deltagarna har behov av andra typer av arbetslivsinriktade insatser, vård och rehabiliteringsinsatser. En kartläggningsinsats skall också leda till att rätt insatser från rätt instans skall sättas in. Det är inte därför realistiskt att tro att en kartläggningsinsats, för de deltagare som varit enbart

varit aktuella för en sådan, skall resultera i en lönsamhet för samhället på kort sikt. På kort sikt är det inte ovanligt att vi i tidigare utvärderingar sett ökade kostnader som ett resultat efter att deltagarna genomgått en kartläggningsinsats.

Ett fortsatt stöd för målgruppen som leder till minskad resursförbrukning, ökad produktivitet eller att fler av deltagarna kommer i ett arbete är alltså nödvändigt och påverkar också resultatet i framtiden både för samhället och på aktörsnivå. Hur detta utvecklas bör följas upp ytterligare efter att verksamheten övergått till reguljär verksamhet.

För den relativt stora andel deltagare i *Heltidsmodellen* som avslutat verksamheten med att inte ha närmat sig arbetsmarknaden eller fått ett arbete eller börjat studera, bör projektet ha inneburit att deltagaren kommit till rätt instans och fått ett stöd som de tidigare inte kunnat få av aktörerna var för sig. Fortsatta insatser kan i första hand ge en bättre livssituation, men på sikt också öka möjligheterna till en rehabilitering. Sannolikt kan också ytterligare kostnader undvikas för individerna genom att deltagaren utretts klart, erhållit rätt och varaktig ersättning, eventuell sysselsättning eller fått ta del av åtgärder som annars inte skulle varit aktuella.

För *kommunen* har verksamheten redan efter ett år inneburit minskade kostnader motsvarande 6,2 mkr. Bakom detta ligger främst minskade kostnader för försörjningsstödet, omsorg och handläggning. Skatteintäkterna har ökat genom deltagarnas högre inkomster. Lönsamheten är 4,4 mkr efter ett år vilket gör 27 000 kr per deltagare. Återbetalningstiden för kommunen är fyra månader.

Landstinget har ökade intäkter motsvarande 556 000 kr genom högre skatteintäkter, drygt 3 000 kr per deltagare och år.

Staten totalt, dvs. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan plus övriga effekter som påverkar staten, har ökade kostnader på -7,7 mkr efter ett år.

Försäkringskassan har ökat på kort sikt, ett år, med -8 mkr. Detta motsvarar -48 000 kr per deltagare.

Arbetsförmedlingens kostnader har ökat på kort sikt med -3,4 mkr, motsvarande -28 000 kr per deltagare. Kostnaden består huvudsakligen av utbetalt aktivitetsstöd. Detta är mycket vanligt i denna typ av utvärderingar av satsningar som har fokus på att öka arbetskraftsdeltagandet.

Deltagarna har efter deltagandet i verksamheten en ökad inkomst med 24 000 kr per deltagare och år. Eftersom detta är en genomsnittlig ökning finns det stora variationer mellan deltagarna, spannet är från -44 000 kr till 106 000 kr.

Heltidsmodellen relativt jämförbara projekt/verksamheter

För att vi fullt ut ska kunna uttala oss om huruvida Heltidsmodellen varit framgångsrikt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv krävs antingen att det förväntade resultatet för ett antal nyckeltal (t.ex. återbetalningstid) varit preciserade, alternativt att målet varit definierat i monetära termer (t.ex. lönsamhet per deltagare eller minskat försörjningsstöd per deltagare).

Heltidsmodellen och de projekt/verksamheter som vi tidigare utvärderat saknar som regel denna typ av mål i form av ekonomiska nyckeltal, eftersom det inte ställs krav från finansörerna om vad som projektet skall uppnå utifrån ett lönsamhetsperspektiv.

Inom Payoff har vi därför utvecklat ett eget klassificeringssystem av projekten i olika ”klasser”, som sedan gör att vi kan jämföra projektens ekonomiska nyckeltal relativt andra projekt i vår databas. Som nämnts ovan tillhör Heltidsmodellen klass T7.

En känslighetsanalys visar på hållbarhet

En brist i denna typ av utvärdering är att det saknas en kontrollgrupp. Med hjälp av en sådan skulle slutsatserna om resultat och kausalitet vara robustare. Anledningen till att kontrollgrupp ändå saknas är att det i praktiken är mycket svårt att skapa en tillräckligt bra sådan inom rimliga kostnadsramar och med hänsyn till etik och moral.

En metod att erhålla en form av kontrollgrupp är att genomföra alternativscenarior, s.k. kontrafaktiska studier, där man jämför det faktiska utfallet med ett sannolikt utfall på individnivå som baseras på att inga åtgärder (utom de konventionella) hade vidtagits mot individen. Några alternativscenarior har inte gjorts i denna utvärdering, men kan i de fortsatta diskussionerna om projektets resultat vara intressant att redovisa. I ett alternativscenario görs antaganden om vad som skulle hända om *inte* deltagarna varit med i Heltidsmodellen.

Genom att analysera hur verksamhetens resultat förändras om vi antar att deltagarnas förändrade situation även till viss del beror på faktorer och händelser utanför insatsens ram, kan vi få en uppfattning om satsningen fortfarande är lönsam. Om vi reducerar 25 procent av intäkten, men bibehåller den totala kostnaden har vi en lönsamhet motsvarande 1 000 kr per deltagare jämfört med 6 000 kr utan reducerad intäkt. Verksamheten är då lönsam efter 12 månader istället för efter nio månader.

Om vi istället skriver av kostnaderna för Heltidsmodellen under tre år ökar verksamhetens lönsamhet till 15 000 kr per deltagare och år.

Känslighetsanalyserna ger en mer rättvisande bild av utvärderingens resultat och ”prövar” också hållbarheten. Eftersom lönsamheten bibehålls även vid en reducerad intäkt, så indikerar det att satsade kostnader också skapar ekonomisk nytta.

Ett socioekonomiskt perspektiv breddar perspektivet

Ytterligare ett sätt att följa upp och diskutera Heltidsmodellen och dess resultat är att genomföra en analys av verksamheten med fokus på mer långsiktiga effekter, lärande, implementering och spridning. Fokus i en sådan analys är hur projektet organiserats, styrts och genomförts. Även om vi inte gjort en fullständig analys i denna del är det viktigt att bedöma hur och om verksamheten använt samhällets resurser på ett effektivare sätt relativt de reguljära verksamheterna.

En fortsättning av den utvecklade verksamheten torde vara det främsta kvittot på att verksamheten också skapar nytta för aktörerna och i detta fall för kommunen. Genom denna permanentning överförs lärandet och sannolikt en effektivare handläggning relativt om kommunen fortsatt att erbjuda målgruppen endast ordinarie insatser.

Till sist

Denna rapport utgör en av tre utvärderingar som genomförs av verksamheter och projekt inom ramen för projekt EKUSIA. Såsom påpekats redan i förordet är det dock inte EKUSIAs samhällsekonomiska utvärderingsmodell som tillämpats eftersom den har utvecklats under projekttiden utan payoff´ s modell NyttoSam.

Det är därför viktigt att ta del av samtliga utvärderingar för att bilda sig en uppfattning om insatserna och dess resultat och effekter. De ekonomiska nyckeltalen bör tolkas relativt de förutsättningar som framkommit i utvärderingarna och den kompletterande analysen med fokus på lärande och strategiska effekterna.

Ytterligare ett stöd för analys och vidare diskussion kring värdet av Heltidsmodellen kan utgöras av några av de rekommendationer/frågeställningar som finns i den inledande sammanfattningen av rapporten.

Claes Malmquist och Sven Vikberg, Payoff AB, 2014-09-05

Bilagor

1. Presentation av Heltidsmodellen²
2. Kompletterande samhällsekonomisk utvärdering i tabell.
3. Presentation av Nyttosam.

Bilaga 1

Presentation av Heltidsmodellen

Heltidsmodellen startade som en verksamhet 2009 och har inte föregåtts av något projekt.

En verksamhet inom ramarna för SFI

Heltidsmodellen är en verksamhet inom ramarna för SFI som är organiserat under Arbetsmarknads-och familjeförvaltningen/Vuxenutbildningen.

Ansvariga för Heltidsmodellen

Ansvariga för Heltidsmodellen är Arbetsmarknads-och familjeförvaltningens vuxenutbildning.

Projektkostnader och finansiering

För hela 2013 var utfallet 1,8 mkr medan budgeten var på 1,94 mkr. I detta utfall ingår personal kostnader för 5 tjänster (2 teamledare och 3 handledare) + drift.

Kommunens kostnad per deltagare är 11 000 kr.

Verksamhetens syfte och mål

Heltidsmodellen ska leda till att öka individens möjlighet att söka arbete och/eller yrkesutbildning för att komma till egen försörjning och inte fastna i bidragsberoende. Elever med akademisk bakgrund ska vägledas vidare till "Korta vägen" eller "Akademikerspåret."

Alla deltagare ska kartläggas när de är inskrivna inom Heltidsmodellen.

100 procent av de som anvisas från Enheten för ekonomiskt bistånd till Heltidsmodellen ska erbjudas kartläggning och insatser.

Målgrupp

Utrikesfödda som studerar på SFI och som uppbär försörjningsstöd.

---

² Presentationen grundar sig på information från verksamhetsledare/personal inom Heltidsmodellen, protokoll och underlag samt från Eskilstuna kommuns hemsida: www.eskilstuna.se

Könsfördelning

Uppgifter om åldersfördelning saknas för verksamheten. Fördelningen mellan kön är uppskattningsvis att 65-70 procent är kvinnor.

Urval

Underlaget baseras på de 165 deltagare som har varit verksamma inom Heltidsmodellen under 2013. Utifrån detta har typfall utformats.

Arbetsmodell

Deltagaren anmäler sig för SFI-studier. Handläggaren för Enheten för Ekonomiskt Bistånd (EEB) skickar en beställning om kompetenshöjande insats enligt § 4:4 SoL till Heltidsmodellen. Deltagaren kallas till ett kartläggningmöte och i samråd med personalen inom Heltidsmodellen planeras en första insats till exempel en språkcirkel i tio veckor. I slutet av de tio veckorna sker en ytterligare planering till exempel arbetsmarknadsprogram. Därefter nästa planering och nästa osv. Varje insats inom Heltidsmodellen kan förlängas fem till tio veckor om behov finns och deltagaren fortfarande läser inom SFI. När beräknat slutdatum för SFI-studier närmar sig meddelas handläggaren på EEB vad deltagarens nästa mål är till exempel yrkesutbildning, vidare studier eller söka arbete. Utöver det sker återkoppling om det är något som inte fungerar kring deltagaren till exempel låg närvaro.

Det finns ett krav från EEB (Enheten för ekonomiskt bistånd) enligt §4:4 SoL om att individer som uppbär försörjningsstöd och läser sfi ska delta i Heltidsmodellen.

Heltidsmodellens uppdrag upphör när eleven slutar på sfi. Handläggaren på EEB sätter gränsen vid uppnådd c-nivå.

Vad har projektet eller verksamheten resulterat i?

Elever som uppbär försörjningsstöd på sfi anvisas till Heltidsmodellen som idag består av Samhällsinformation (lagstadgat krav 60 timmar), arbetsmarknadsinsatser och språkstöd. När eleverna inte har lektioner ska de delta i Heltidsmodellens insatser. Motivationen till att närvara i Heltidsmodellens insatser är låg och verksamheten har stor frånvarofrekvens. Många deltagare har svårt att motivera sig till praktik och arbetsmarknadsinsatser innan de behärskar svenska språket på ett bra sätt och de har flera gånger framfört önskemål om att i stället få ”flera timmar till att lära sig svenska”.

Enligt AMFs verksamhetsberättelse 2013, har Heltidsmodellen uppnått ett sämre resultat jämfört med året innan. ”Under perioden januari-november 2013 var det i snitt 125 kvinnor och 68 män per månad med försörjningsstöd som läste på sfi (totalt i snitt 193 personer per månad). Av dessa hade 59 procent av kvinnorna och 55 procent av männen heltidsinsats enligt heltidsmodellen (totalt 58 procent). Det är ett likvärdigt resultat som vid delårsrapport 2 och med hela år 2012 då 54 procent av kvinnorna och 54 procent av männen med försörjningsstöd deltog i heltidsinsats, men ett bättre resultat än vid delårsrapport 1.

Samtliga kvinnor och män som har försörjningsstöd och studerar på sfi erbjuds att delta i heltidsmodellen, men drygt 40 procent tackar alltså nej till insatsen. Orsakerna

till det kan vara många, men en del kan vara att heltidsmodellen i dagsläget inte innehåller det som brukaren behöver. Därför pågår ett utvecklingsarbete tillsammans med projekt ISAK för att bättre möta brukarnas behov.

Det har därför beslutats om att omvandla Heltidsmodellen till sfi, samhällsinformation och utökat sfi. För att bättre anpassa till målgruppens aktuella behov (nämndprotokoll den 22 april 2014).

Diskussion förs om att erbjuda även D-nivå till denna målgrupp då de har svårigheter att klara av fortsatta studier och komma ut i arbete pga. språksvagheter.

Nämnden får enligt Socialtjänstlagen från 1 juli 2013 begära att den som får försörjningsstöd ska närvara i kompetenshöjande insats och om brukaren avböjer utan giltigt skäl får fortsatt försörjningsstöd vägras eller nedsättas. Detta görs också på enheterna för ekonomiskt bistånd. Av de elever som har försörjningsstöd och som avslutat sina SFI-kurser ska 60 procent ha gått vidare till arbete eller fortsatta studier efter 6 månader. Nått åtagandenivån. Det är inte möjligt att särskilja elever med försörjningsstöd från andra elever, och resultatet omfattar därmed alla elever som avslutat sfi-kurser. Av de personer som avslutat sfi-kurser under perioden januari-juni 2013, har 76 procent gått vidare till arbete eller vidare studier. Det är en ökning jämfört med första halvåret. Av dessa har 24 procent gått vidare till studier på Komvux, 59 procent har fortsatt med studier på sfi, fyra procent har gått vidare till andra studier, fem procent har gått vidare till yrkesutbildning, och nio procent har fått arbete. Det resultatet är i stort sett oförändrat. Det var vanligare att män gått vidare till arbete eller en yrkesutbildning, medan kvinnor i större utsträckning gått vidare till teoretiska studier på sfi- eller komvux. 1 114 personer (631 kvinnor och 483 män) var med i uppföljningen, och svarsfrekvensen var 83 procent.” (*Från Arbetsmarknads- och familjeförvaltningens verksamhetsberättelse 2013.*)

Beskriv tre områden som ni bedömer att ni borde bli bättre på eller som kan utvecklas ytterligare.

Förslagsvis skulle handläggaren från EEB/beställaren sätta mål för vad insatsen ska uppnå för deltagaren. Då skulle Heltidsmodellen få tydliga mätbara mål för sin verksamhet. Samarbete mellan handläggare på EEB i planering, uppföljning, konsekvens vid frånvaro, avslut-fortsatt planering. Vem äger deltagarens handlingsplan och följer upp den?

Säkerställa att det mål som sätts för deltagaren kan tillgodoses vid avslut i Heltidsmodellen eller om individen ska gå vidare till yrkesutbildning eller annan arbetsmarknadsinsats.

Eskilstuna kommun har tillsammans med Arbetsförmedlingen genomfört en satsning för att minska arbetslösheten i kommunen. Drygt 1 000 personer ska under en treårsperiod erbjudas jobb i kommunens bolag och förvaltningar med start senhösten 2012. Jobben är så kallade traineeplatser inom alla delar av Eskilstuna kommunkoncern. Satsningen inriktar sig till de personer som uppstår försörjningsstöd. Satsningen har inneburit att antalet kommunala praktikplatser har minskat för bland annat deltagarna i Heltidsmodellen. Deltagare som efter traineejobb har fått goda vitsord av arbetsgivaren ges företräde till yrkesutbildningar. En samordning mellan olika insatser och

projekt skulle kunna innebära att konkurrensen dem emellan minskade och att deltagare som är i behov av flera insatser istället får en gemensam handlingsplan.

Typfall

Exempel A:

Ensam stående kvinna född- 74 med 5 barn.

Gått 2 år i skola i hemlandet och aldrig yrkesarbetat i hemlandet.

Kom 2008 till Sverige. Studerade SFI A+B kurs på annan ort.

Flyttade till Eskilstuna och börjad SFI dec -11.

Deltagit i alla Heltidsmodellens insatser. Fick praktik på äldreboende under fem månader.

Efter avslutad C-kurs sökte hon kommunens omvårdnadsutbildning men blev inte antagen. Fortsatte studera D-kurs på SFI men fick avbryta okt -13 pga. dålig språkutveckling.

Sökt omvårdnadsutbildning via AF men blev efter intervju inte antagen. Har på nytt sökt kommunens omvårdnadsutbildning som startar i maj-14. Går nu orienteringskurs i väntan på besked om hon blir antagen den här gången.

Kommentar: Gjorde sitt yrkesval efter att ha gjort praktik på ett äldreboende. Har verkligen gjort allt för att komma framåt i sin integration, både mot arbete och i livet i övrigt.

Prognos: Hon förstår mer svenska än vad hon kan tala. Hon har heller inte varit i någon svensktalande grupp på fyra månader. Den orienteringskurs som hon nu går i kan förhoppningsvis ge henne det hon behöver i språket. Klarar hon sin utbildning till undersköterska så har hon jobb efteråt. Kommer nog att bli kvar i yrket för lång tid då hon nog inte är beredd att låna pengar till studier ännu en gång.

Exempel B:

Ensamstående kvinna från Utomeuropeiskt land. Inga barn och gått fyra år i skola i hemlandet.

Kom till Sverige 2009 och började A-kurs på SFI feb -11.

Deltog i Heltidsmodellens i samtalsgrupp och fick praktik genom Heltidsmodellen på förskola i 3 månader

Fick avsluta studierna pga. dålig språkutveckling dec -12.

Fick traineéjobb genom kommunen på samma förskola som praktiken jan -13. Avslutades jan -14.

Läser nu färdigt SFI på kvällstid.

Kommentar: Fick trainejobb tack vare praktiken och därmed haft arbete ett år. Har nu sökt barnskötarutbildning som startar i mars-14. Är garanterad plats då hon tillhör priogrupp 1.

Prognos: Kan få svårt att klara utbildnings teoretiska delar men har ju klarat den långa vägen på SFI från a-kurs till snart avklarad d-kurs.

Har ingen familj att ta hänsyn till så om ca ett år när hon är klar med utbildningen är hon garanterad arbete efteråt i kommunens bemanningspool till förskolor.

Exempel C:

Gift man född 83 med ett barn.

Har gått högskoleutbildning till elingenjör i hemlandet.

Kom till Sverige med familjen 2011 och började sfi februari -13.

Har deltagit i några av Heltidsmodellens insatser såsom samtalsgrupp och praktik.

Hoppade av samtalsgrupp men gjorde praktik inom kommunens "industrispår" 2 månader.

Fick hjälp av SYO att översätta och validera sin utbildning.

Hm ordnade ny praktik inom elindustri okt -12 men istället avbröt han studierna på SFI och tog ut föräldraledighet.

Kommentar: Oavsett stöd och hjälp både i studier och förankring till svensk arbetsmarknad så har han avbrutit eller haft dålig närvaro.

Har aldrig yrkesarbetat i hemlandet, och efter 16 års studier i hemlandet så finns inte motivation till mer studier här.

Är nu tillfälligtvis inte beroende av försörjningsstöd utan föräldrapenning.

Prognos: I allmänhet kan sägas att inom denna grupp är arbetslösheten inte så stor. Är övrig släkt etablerad på arbetsmarknaden så kan man gissa att han får arbete via dem, men då kanske i ett betydligt enklare jobb än vad hans utbildning kräver.

Förslag/synpunkter vid diskussion om Heltidsmodellen inom EKUSIA:

Synpunkt: "Var få Eskilstuna kommun bäst valuta för pengarna?" Vad hade hänt om Heltidsmodellen inte fanns? (Som tidigare dvs att eleven går hem efter SFI-lektionen) Påvisa vad samhället kan "vinna" på att erbjuda yrkesutbildningar.

Förslag: Eleverna kommer från auktoritära system. Förslagsvis skulle handläggaren från EEB sätta målet för insatsen. Då skulle Heltidsmodellen få tydliga mätbara mål för sin verksamhet.

Bilaga 2.

Kompletterande tabell, samhällsekonomisk utvärdering

I tabell 7 redovisas intäkterna på kort sikt uppdelade i finansiella och reala effekter för kommun och landsting. Uppgifterna avseende de totala värdena i tabellerna gäller den population som ingått i utvärderingen. De max- och minvärden som anges avser lägsta och högsta värde på kort sikt på individnivå.

Tabell 7. Intäkter på kort sikt, finansiella och reala effekter för kommunen och landstinget.

	Kort sikt, ett år	Per deltagare
Kommun, varav	6 228 000 kr	38 000 kr
ekonomiskt bistånd	4 752 000 kr	29 000 kr
skatt	1 194 000 kr	7 000 kr
omsorg och handläggning	282 000 kr	2 000 kr
Landsting, varav	556 000 kr	3 400 kr
skatt	556 000 kr	3 400 kr
sjukvård	0 kr	0 kr

Bilaga 3.

Vad är NyttoSam?

Payoff's metod NyttoSam har sitt ursprung i ett annat samhällsekonomiskt verktyg, SamPop. Under år 2007 tog Payoff över rättigheterna till SamPop från Arbetslivsresurs AB. SamPop togs ursprungligen fram av Samhall Resurs AB för drygt tio år sedan. Därefter har metoden vidareutvecklats och uppdaterats och fått namnet NyttoSam.

Med stöd av NyttoSam genomför Payoff utvärderingar och analyser av verksamhet och verksamheter, som syftar till att minska utanförskapet i samhället och som ska leda till att individernas självförsörjningsgrad ökar. Uppdraget inbegriper utbildning riktad mot uppdragsgivaren, support under uppgiftsinsamlingen, ev. delrapporter samt en slutrapport som redovisas direkt hos kund.

Kortfattat fungerar metoden på följande sätt: genom att kartlägga en individs livs- och försörjningssituation under en period av 12 månader FÖRE en åtgärdsperiod och sedan jämföra detta med motsvarande situation under en period av 12 månader EFTER åtgärden beräknar NyttoSam de ekonomiska effekter som uppstått. Effekterna beräknas för såväl samhället som helhet, som för olika aktörer. De aktörer som redovisas separat i programmets standardversion är kommun/stad, landsting/region, Försäkringskassa, Arbetsförmedlingen, övrig stat, staten totalt, försäkringsgivarna (via inbetalningar till avtalsförsäkringarna) och individen själv.

NyttoSam ska ses som ett metod, som visar storleksordningen på utfallet av de vidtagna åtgärderna för samhället och respektive aktör. Utfallets precision är till stor beroende av kvaliteten på inmatade uppgifter – ju bättre underlag desto säkrare att utfallet är pålitligt.

Metodens struktur bygger på de lagar, regler och system som gäller i dagens samhälle samt ett antal antaganden och avgränsningar, se nedan. Skattelagstiftningen, socialförsäkringssystemet, standardkostnader för olika offentliga tjänster, högstkostnads-skydd samt regler för olika arbetsmarknadsåtgärder är några av de delar som ingår i programmet.

Trots metodens solida och matematiskt korrekta karaktär vill vi inom Payoff betona att alla de ekonomiska konsekvenser, som är kopplade till en individs rehabilitering är svåra att identifiera, mäta och beräkna. Särskilt komplicerat är att beräkna det ekonomiska värdet av ”mjuka” s.k. ”icke-ekonomiska” effekter, som förhöjd livskvalitet, bättre hälsa, minskat lidande m.m. Vi har därför valt att inte ta med sådana effekter i våra kalkyler. Den marginella osäkerhet som finns i programmets utfall gör att vi avrundar de beräknade värdena till jämna tusentals kronor.

Följande avgränsningar och antaganden har gjorts:

- Inga undanträngningseffekter förekommer. Skapade jobb är ytterligare jobb på arbetsmarknaden.
- Alla resursbesparingar kan omfördelas och användas där behov föreligger även i det korta perspektivet.
- Alla ekonomiska konsekvenser gäller i ett ”första led”. Eventuella s.k. multiplikativa effekter – effekter i nästkommande led – ingår således inte.
- Enbart ekonomiska effekter ingår i analysen. Eventuella ”icke-ekonomiska” effekter på livskvalitet och välbefinnande prissätts inte och ingår därmed inte heller i beräkningarna.
- De ekonomiska effekter som ingår gäller bara den specifika individen. Eventuella spin-off effekter som uppkommer för familj och omgivning ingår inte.
- Programmet förutsätter att allt som produceras av de personer som arbetar/kommer i arbete är efterfrågat på marknaden.
- Den intäkt som staten har i form av olika indirekta skatter bygger på den produktion som individen åstadkommer och inte den konsumtion som han/hon kan orsaka.
- De indirekta skatterna (punktskatter och mervärdesskatter) som påläggs vid beräkning av effekter på BNP bygger på ett genomsnitt av alla olika skattesatser som förekommer.
- Programmet förutsätter att utbetalade lönebidrag alltid är anpassade till individens produktivitet, innebärande att arbetsgivaren inte kan göra någon vinst på den del av produktionen som denne kompenseras för med lönebidrag.
- Lönebidraget står i omvänd relation till individens produktivitet.

Förklaring till några av nyckeltalen i NyttoSam:

- *Intäkter*; för samhället skapas intäkter genom att en person kommer i egen försörjning i ett arbete. Alternativt skapas intäkter genom att en person inte längre tar del av vård eller andra insatser som kräver arbetskraft. En deltagare som har ett försörjningsstöd innan projektet och som har inkomst av lön efter projektet skapar intäkter genom minskade kostnader för de resurser som frigjorts vid handläggningen. Kommunen har också minskade kostnader för försörjningsstödet samt ökade skatteintäkter. Motsatsen kan också gälla att en person efter ett insats inte har skapat intäkter utan genererat högre kostnader genom att det t ex funnits ett behov av rehabilitering.
- *Kostnader*; avser de resurser som projektet använt för att genomföra projektet, både egna och eventuellt externa kostnader ingår.
- *Lönsamhet*; beräknas som skillnaden mellan intäkter och kostnader.
- *Återbetalningstid*; den tid det tar för projektet att nå "break-even", vilket innebär att insatsens intäkter är lika stora som kostnaderna.
- *Potential*; vi har tagit fram en schablon för den genomsnittliga årliga kostnaden för att en person inte arbetar och till denna kostnad adderas den faktiska kostnaden för typfallens förbrukning av vård, omsorg och handläggning.
- *Verkningsgrad*; är också ett eget framtaget nyckeltal kopplat till Nyttosam. Verkningsgraden beskriver hur stor andel av deltagarens samhällsekonomiska kostnad som frigörs under det första året efter att deltagaren lämnat projektet alternativt när resultatavstämningen gjorts. Kostnaden är beräknad utifrån dennes utanförskap under en period av 12 månader före projektet. Exempel; om kostnaden initialt är 600 000 kr och det skapas ett värde på 120 000 kr under en period av 12 månader efter projektet/resultatavstämningen motsvarar det en verkningsgrad på 20 procent. Den årliga samhällsekonomiska kostnaden för utanförskapet (600 000 kr i vårt exempel) är baserat dels på det produktionsvärde som skapas av en vuxen person med 27 150 kr i månadslön utan lönesubvention, dels på personens konsumtion av samhälleliga resurser.

Ovanstående nyckeltal är de vanligaste vi relaterar till men vi redovisar också ytterligare nyckeltal kopplat till kostnaderna för projektet. Nyckeltalen presenteras också baserat på utfallet på kort sikt, 12 månaders efterläge, i vanliga fall efter att deltagaren kommit i t ex arbete, studier eller någon annan av de resultatmått som är aktuella för projektet. Alternativt redovisas nyckeltalen på fem år, medellång sikt, som bygger på en prognos av resultatet efter ett år.